

УДК 17.022.1:378.12:371.132

ВИХОВАННЯ ІМІДЖУ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Тетяна Завгородня

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
вул. Шевченка, 57, 76018 Івано-Франківськ, Україна*

Розкрито проблеми вдосконалення психолого-педагогічної підготовки випускників магістратури, особливо непедагогічних спеціальностей. Акцентовано на питанні іміджу викладача вищої школи, його складових, вияву наявних недоліків, пошуку шляхів інтенсифікації виховання цієї характеристики. Зроблено висновок, що без достатнього рівня вихованості іміджу фахівця не можна стверджувати про його конкурентоспроможність.

Ключові слова: викладач вищої школи, психолого-педагогічна підготовка, імідж.

У сучасних умовах, коли освіта в світі стає головним полем конкуренції, змаганням за те, яке місце кожна людина, кожна країна посідатиме, основним виміром прогресивності країни, головним важелем у подальшому прогресі країни є рівень розвитку особистості. Тому необхідно в нашій країні, як зауважує президент АПН України Василь Кремінь, “зробити освіту найбільш пріоритетною галуззю життя і діяльності... Знання мають стати сутністю особистості, основою поведінки життя і діяльності людини” [3, с. 3]. Одночасно це повинна бути людина з інноваційною культурою, інноваційним типом мислення, здатністю і готовністю до інноваційної діяльності, одним словом – самодостатньою. Це повинна бути людина, яка володіє не тільки українською, російською, а й обов’язково англійською чи іншою мовою міжнародного спілкування, “адже в світі, за переконанням віце-прем’єра міністра Дмитра Табачника, не буде місця фахівцю з України, який вільно не володіє іноземною мовою” [6, с. 4]. Все це вимагає змін у навчальній діяльності ВНЗ, зокрема, побудови навчального процесу на шані і повазі, таланті й здібностях кожного конкретного студента; створення умов для підготовки демократичної, глобальної, людини, здатної жити і функціонувати в глобальному середовищі; формування у майбутніх фахівців умінь та навичок спілкування зі світом, з громадянами інших країн; підготовки технологічної людини, здатної освоїти новацію; формування особистості, яка розуміє безальтернативність ринку, психологічно

підготовлена до вступу в ринкові відносини. Щоб “завоювати” ринок освіти, необхідно постійно думати про зростання професійної майстерності, компетентності, професіоналізму, а також іміджу викладача.

Ще в недавньому минулому, якщо б мотивацією діяльності молодого спеціаліста було бажання кар’єрного зростання, його сприймали б як нескромну людину – вискокчу. В сучасних умовах навіть запроваджено спеціальні премії для молодих, прогресивних, упевнених у собі молодих людей, за якими майбутнє. Зокрема, в Солом’янському районі столиці голова адміністрації запровадив почесну стипендію “Творчість, молодість, престиж”, якою відзначають кращих молодих спеціалістів [1, с. 3]. А це, безперечно, підвищує рейтинг конкурентоспроможності стипендіатів і впливає на імідж кожного з них.

Прояви іміджу викладача можуть бути як позитивні, так і негативні. Іноді буває так, що у викладача виникають проблеми із власним іміджем і тією роллю, яку він виконує. З одного боку, це приниження свого іміджу, а з іншого, – необгрунтоване завищення. Причин є декілька. По-перше, викладач не отримує радості, задоволення від роботи. По-друге, викладач встановив для себе дуже високу планку. І, нарешті, він вважає, що інші викладачі кращі від нього. Виникнення внутрішнього незадоволення собою, безперечно, впливає на імідж викладача. Негативний прояв іміджу простежується і тоді, коли він без всяких підстав рветься до влади, одночасно не виконуючи свої безпосередні функції – навчання й виховання студентів.

На нашу думку, сучасний конкурентоспроможний молодий викладач повинен гармонічно поєднувати любов до викладання, високий рівень професійної компетенції з потребою подальшого кар’єрного зростання. Такий викладач повинен бути професіоналом із високим позитивним іміджем.

Ведучи мову про професіоналізм викладача, ми маємо на увазі мистецтво володіння знаннями з предмета, педагогічними технологіями, психологічну грамотність. Однак дуже часто при цьому не звертаємо уваги на зовнішній вигляд. А як свідчить практика, виклад, який відмінно володіє педагогічною майстерністю, але не надає уваги своєму зовнішньому вигляду, допускається неприпустимій помилки. Це заважає його професійному зростанню.

Давно відомо, що і студенти, і учні передусім звертають увагу на зовнішній вигляд викладача, тобто на його імідж. Його складовими є відповідність становищу; навички викладання; комунікативні навички (письмова і усна мова); хода, постава; загальний рівень культури; впевненість в собі; вміння спілкуватися з людьми; гарні манери; високі духовно-моральні риси; вміння одягатися; звучання голосу; охайність, доглянутість тощо [5, с. 67]. Крім того, імідж викладача має ще й інші

аспекти: виховні та освітні. Ми розглянемо тільки проблему зовнішнього вигляду викладачів. Зважаючи на те, що проблеми професіоналізму знайшли достатнє висвітлення в науковій педагогічній літературі (О. Дубасенюк, О. Медведєва, Л. Романишин, С. Сисоєва, М. Сметанський, Г. Тарасенко, Л. Хомич та ін.), ми зосередимо увагу на проблемі як стати цікавою особистістю, привабливою для студентів і колег (зовнішність, манера поведінки, стиль одягу, аксесуари, макіяж, зачіска тощо), тобто проблемі зовнішнього вигляду викладача.

Науку, яка розглядає важливість зовнішнього вигляду викладача, і взагалі фахівця, його різноманітні аспекти, називають іміджелогією. Серед науковців, які розглядали різні аспекти проблеми іміджелогії, доцільно назвати вітчизняних і зарубіжних спеціалістів з іміджу: В. Бірненбіль, Е. Больц, Є. Власова, І. Врльф, Ф. Девіс, Ф. Кузіна, С. Козлова, Б. Лід, І. Нефьодова, Г. Сорокіна, М. Спіллейн, сестри Соріни, В. Шепель та ін. [5]. Важливими для нашого дослідження є праці, в яких знайшли висвітлення питання теорії соціальних ролей (Е. Берн, Г. Блумер, І. Гофман, Дж. Міда, Д. Морено, М. Шнайдер), особливо трьох позицій, які характеризують взаємне відображення суб'єктів у процесі рефлексії, а саме: суб'єкт, який він є, суб'єкт, яким він бачить себе, суб'єкт, яким його бачать інші.

Часто людина, сама не розуміючи того, створює собі негативний імідж. У викладацькому середовищі виділяють різні типи іміджу. Наприклад, Є. Власова та І. Нефьодова виокремлюють такі: "сіра миша", "робочий кінь", "стара діва". Крім того, поширений серед працівників освіти такий тип, як "інтелектуал", "бізнес-леді" [4, с.7].

Для виявлення складових іміджу сучасного викладача ВНЗ ми запропонували студентам, викладачам з різним стажем роботи назвати риси, які повинні бути їм притаманні. Всього респонденти назвали понад 80 необхідних викладачеві рис. Ми обрали ті, які отримали найбільший рейтинг. Зокрема, професіоналізм, почуття відповідальності, справедливість, рішучість, уміння дискутувати, комунікативність, доброзичливість, душевна щедрість, акуратність, уміння модно одягатися, високий рівень культури, почуття власної гідності, зовнішність, відповідне становище в суспільстві, впевненість у собі, організаторські здібності, вміння знаходити вихід з різних ситуацій, порядність, толерантність, відсутність зверхності в стосунках з колегами і студентами тощо. Як бачимо, імідж викладача складається як з рис, характерних для його професіоналізму, так і особистісних.

У цілому проведені опитування дали змогу зробити такі висновки:

1. Переважна частина викладачів не замислюється над тим, яку інформацію несе їхній зовнішній вигляд, чи будуть одяг і зовнішність сприйняті студентами, колегами;

2. У виборі одягу більша частина викладачів керується матеріальними можливостями; власною уявою про моду й смак, і про те, що особистості “йде, а що – ні”; чинником довговічності одягу.

Отже, головними чинниками, що вплинули на одержані результати, за нашими переконаннями, є матеріальні можливості викладацьких родин, безграмотність у галузі іміджеології, фактична відсутність як фахівців-іміджмейкерів, так і достатньої кількості спеціальної літератури, а головне – нехтування цим питанням у процесі підготовки майбутніх викладачів вищої школи.

Ми вважаємо найважливішими безграмотність у галузі іміджеології, фактичну відсутність фахівців-іміджмейкерів і достатньої кількості спеціальної літератури. Це можна пояснити тим, що людина, яка свідомо створює свою зовнішність, в межах недостатнього бюджету, здатна досягти позитивних результатів. Важливими шляхами розв’язання цього питання ми вважаємо такі:

- ознайомлення майбутніх викладачів із каналами передачі сигналів, за якими оточуючі складають про них уявлення (зовнішній вигляд, одяг, постава, манера поведінки, міміка, пантоміміка, голос і манера розмови, навколишні речі тощо);
- вивчення кожної складової із використанням різних методик (тести М. Штайдера, Е. Берна, методика виявлення “Якими аспектами іміджа задоволені, а над якими необхідно попрацювати”, “Впевненість в собі”, “Якими нас бачуть інші?”, “Чи знайомі Ви із правилами етикету?”, “Оцінка Вашого іміджу”);
- надання конкретних рекомендацій кожному майбутньому викладачеві щодо створення індивідуального іміджу;
- проведення практичних занять на такі теми: “Правильна постава”, “Вправи на розвиток уміння слухати”, “Як розвинути комунікабельність”, “Напишіть свій портрет” тощо з використанням значної кількості літератури;
- проведення консультацій модельєра, перукаря щодо вибору класичного або ділового стилю, який буде підходити конкретному типу зовнішності, підкреслювати неповторність образу;
- спонукання кожного до передбачення кар’єрного зростання тощо.

Кожний ВНЗ – це особливий заклад освіти з його правилами, традиціями та смислом роботи. З огляду на це молодий викладач, який бажає досягнути успіху і кар’єрного зростання, повинен зважати на індивідуальне, не схоже ні на яке інше явище, так і йти в єдиному ритмі із загальними тенденціями. Необхідно виявляти індивідуальний стиль й творчо мислити. Позитивний імідж, професіоналізм, адаптованість поряд із рішучістю є основним ключем до успіху в конкуренції у будь-якій галузі діяльності і,

безперечно, у викладацькій. Чим сумісні особисті переконання викладача із системою цінностей, прийнятих у навчальному закладі, тим більша вірогідність, що робота в ньому дасть позитивні результати. Крім того, викладач повинен дотримуватися таких аксіом, які забезпечують успіх у просуванні по службовій драбині, позитивно впливають на його кар'єрне зростання:

- високий рівень комунікативності (вміння спілкуватися, точними словами висловити думку; обширний словниковий запас; постійне ознайомлення з періодичними виданнями; уникнення вживання, без потреби, професійних жаргонізмів тощо);
- вироблення вмінь слухати співрозмовника, тому що людина, яка досконало володіє мистецтвом слухати, забуває про себе і цілком зосереджує увагу на сприйнятті;
- уникнення дурних звичок (“грати” з колечком, гудзиками, “стріляти” пальцями, повертатися спиною до співрозмовника, постійно дивитися на годинник тощо);
- відкритість, практична нерухомість під час спілкування, і тільки ваша міміка і пантоміміка засвідчують, що ви засвоюєте інформацію і спонукаєте оратора говорити далі;
- побудова виступу таким чином, щоб викласти свій погляд з почуттями міри і такту, так, що б у присутніх склалося враження, що він є колективним рішенням;
- дотримання правил етикету в неформальному спілкуванні з колегами, вироблення навичок ведення світської бесіди
- підготовленість здійснювати позитивну самопрезентацію, особливо під час співбесіди, яка відображає штучну ситуацію, що може зумовити значні наслідки (діловий одяг; бездоганна, але витримана зачіска, манікюр, макіяж; манера відповідей на запитання; взяття до уваги звичок, особливостей людини, яка проводить співбесіду тощо).

Отже, можливість кар'єрного зростання, з одного боку, є важливим шляхом стимулювання навчально-виховної, організаторської, науково-дослідної діяльності викладача, з іншого, – інтенсифікація перелічених видів діяльності створює можливість його кар'єрного зростання.

-
1. *Абрамши Г.* Виступ на підсумковій колегії МОНУ “Пріоритети МОН – якісна освіта, демократизація. духовність” // *Освіта України.* 2006. 29 серп. С. 2–3.

2. *Бирненбиль В.* Как добиться успеха в жизни. М., 1992; *Егорова-Гентман Е.* Портрет делового человека // Проблемы управления. 1992. № 6; *Нефедова И.* Я и мой имидж. М., 1997; *Создай себе имидж / Пер.с англ. С. И. Ананин.* М., 1998; *Сорокина Г., Козлова С.* Имидж современного учителя. Пенза, 2001; *Спиллейн М.* Создай свой имидж. М., 1998; *Шепель В.* Основы имиджеологии. М., 1994.
3. *Кремінь В.* Виступ на підсумковій колегії МОНУ “Пріоритети МОН – якісна освіта, демократизація. духовність” // Освіта України. 2006. 29 серп. С. 2–4.
4. *Нефедова И., Власова Е.* Я и мой имидж. М., 1997.
5. *Сорокина Г., Козлова С.* Имидж современного учителя. Пенза, 2001.
6. *Табачник Д.* Виступ на підсумковій колегії МОНУ “Пріоритети МОН – якісна освіта, демократизація. духовність” // Освіта України. 2006. 29 серп. С. 2–4.

**FORMING IMAGE AS AN IMPORTANT CONSTITUENT
OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PREPARATION
OF A HIGHER SCHOOL TEACHER**

Tetyana Zavhorodnia

*Vasyl' Stefanyk Pre-Carpathian National University of Ivano-
Frankivs'k Shevchenko Str., 57, UA - 76018, Ivano-Frankivs'k, Ukraine*

The article portrays the problems of psychological and pedagogical preparation of Master graduates, especially non-pedagogical specialties. The special accent is paid to the image of higher school teacher, its elements, some lacks, the means of improving its formation. The author makes the conclusion that it is impossible to confirm the competitiveness of a specialist without the sufficient level of his/her image.

Key words: higher school teacher, psychological and pedagogical preparation, image.

Стаття надійшла до редколегії 10.06.2008

Прийнята до друку 25.09.2008